

HOGY KERÜL A CSIZMA AZ ASZTALRA?

SZERZŐ | AUTHOR

Pataky Rita, Egri Mátyás, Kiss Zsuzsanna Emília, Dr. Kovács Máté Gergő

AVAGY HOGY KERÜL „MAGYAR HÁZ” AZ ÉGEI-TENGER PARTJÁRA?

Magyar házak, Milas, Törökország

Author: Pataky, Rita-Egri, Mátyás-Kiss, Zsuzsanna Emília-Kovács, Máté Gergő Dr.

Title: HOW DOES A “HUNGARIAN HOUSE” FIND ITSELF ON THE AEGEAN COAST?

Citation: Metszet, Vol 16, No 6 (2025), pp 58-63,

DOI: 10.33268/Met.2025.6.8

<https://doi.org/10.33268/Met.2025.6.8>

Received: 31 October 2025

Accepted: 05 November 2025

Published: 26 November 2025

HUNGARIAN HOUSES, MILAS, TURKEY

AUTHORS: Rita Pataky, Mátyás Egri, Zsuzsanna Emília Kiss, Dr. Máté Gergő Kovács

In the southwestern region of Turkey, in the city of Milas near the Aegean Sea, several buildings are identified both by local residents and on online maps as "Macar Evleri," meaning "Hungarian houses." The factors that attribute a Hungarian identity to these structures, the origins of this designation, and its persistence for over a century are key research questions. These topics were addressed by a special research and education project established in the summer of 2025, coordinated by the Department of History of Architecture and Monuments, the Department of Building Structure, and the Liszt Institute - Hungarian Cultural Centre in Istanbul.

01

1. TÖRTÉNELMI KÖRNYEZET

—A magyar és a török történelem évszázadokon átívelően, szorosan kapcsolódik, amelyet a két nép sokszor ugyan eltérően értékel, de vannak vitathatatlanul baráti viszonyral teli időszakok is. Ilyennek tekinthető az I. világháború utáni korszak, különösen a 1920-as évek világválsága, amikor sok magyar kényszerült elhagyni hazáját a biztosabb megélhetés reményében. Így jutottak el sokan török nyelvű területekre, szigetekre, illetve Törökország különböző tájaira. A Török Köztársaság 1923-as kikiáltása újabb lendületet adott a bevándorlásnak, hiszen Musztafa Kemál Atatürk hívta és várta a magyar szakembereket, hogy vegyenek részt az ország modernizálásában és kiépítésében. A szakemberek közt mérnökök, építőmesterek, építőmunkások is jelen voltak, akik egyfelől Ankara lakóházain, másfelől pedig az Égei-tengerhez közeli, délnyugat-törökországi Muğla, Milas és Aydın egyes épületeinek (pl. Muğla tartomány kormányzójának rezidenciája is ilyen épület) kivitelezésén

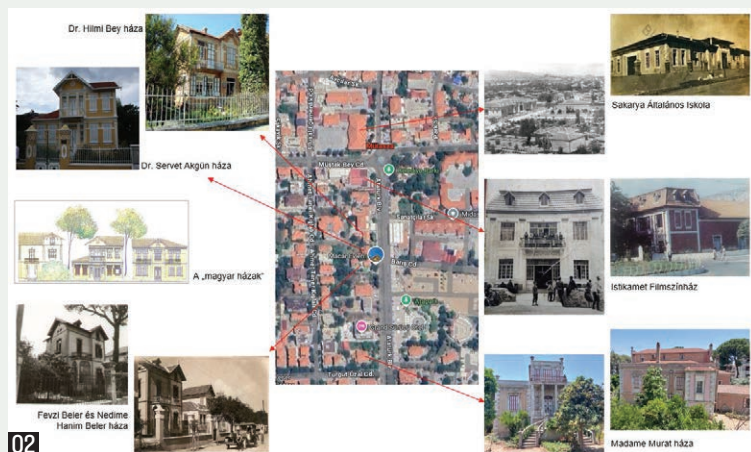
dolgoztak [2, 7, 8], valamint frissen alapított falusi iskolákban oktatták a szakmai fogásokat. [3]

—A terület a magyarságkutatás szempontjából is fontos, hisz a muğlai Sıtkı Koçman Egyetemen 2013 óta működik a Török-Magyar Akadémiai és Tudományos Együttműködési és Kutatóközpont (TÜMACAM), ahol 2016 óta Magyar Információs Pont-Könyvsarok működik.

2. MILAS MAGYAR ÉPÜLETEI [1, 5, 6, 9] (2. KÉP)

—A jelenleg rendelkezésünkre álló információk alapján vélelmezhető, hogy magyar építőmesterek, esetleg tervezők több ütemben érkezhettek Milasba.

—Az 1920-as években a város az óvárostól délre kezdett terjeszkedni, amely terület fejlődését tovább segítette a mai néven Atatürk sugárút kialakítása. Ennek északi indulásánál található a Sakarya (egykori Numune fiú-) iskola, amely 1922-re készült el, és egyes adatok szerint magyarok építették.

- 01 A „magyar ház” (fotó: Dr. Kovács Máté Gergő)
 02 Milas magyarokhoz köthető épületei
 (forrás: a szerzők - internet, saját és Milas önkormányzatától kapott fényképfelvételek alapján)
 03 Az épület utcai, keleti homlokzata
 (fotó: Dr. Kovács Máté Gergő)
 04 A nyugati hátsó kerti homlokzat
 (fotó: Pataky Rita)

—Kissé délebbre található a „Madam Murat háza”, amelyet Murat Salih Bey építtetett francia feleségének, Mari Suzanne-nak. A házat Pier Kubin magyar építész tervezte, aki egy brit smirglibányát üzemeltető cégnél dolgozott. Az épület rendkívül karakteres megjelenésű, de erősen eltér a később ismertetett házaktól, így vita van arról, hogy valóban lehet-e „magyar háznak” nevezni.

—A magyar házak megjelenése Fevzi Belerhez, Milas első köztársaságkori kerületi kormányzójához, vagyis kaymakamjához köthetők. Fevzi Beler gyakran látogatott Rodosz szigetére, ahol különleges megjelenésű házak keltették fel érdeklődését, és azok építőmestereit meghívta Milasba. Az első épület, amelyet a négy magyar mester emelt, az İstikamet (Írány) mozi volt az iskolával szemben, a sugárút északi végében. A mozi 1931-re készült el, és sajnos 1986-ban – tiltakozások ellenére – lebontották. A magyar mesterek leginkább az épületek kőműves, ács- és asztalos munkálataiban vettek részt. Ugyanezek a magyar építőmesterek később további három házat építettek egymás mellett Murat úr feleségének háza és az İstikamet mozi között. Az egyik házat Hilmi Bey doktor, a másikat Servet Akgün doktor, a harmadikat pedig Fevzi Beler kerületi kormányzó rendelte meg. Úgy tudni, hogy a magyar építőmesterek, köztük egy Imre nevű, öt évig tevékenykedtek Milasban, és számos más házat is építettek különböző

stílusokban. Vitathatatlanul a legismertebbek az egy- más mellett elhelyezkedő három épület, amelyeket csak „magyar házakként” emlegetnek.

3. FEVZI BELER HÁZA

—A Fevzi Beler által építtetett épület már tömegében is elkülönül Milas hagyományos házaitól, de még a mellette álló házaktól is. (1. kép)

—A szabadon álló épület aszimmetrikus tömegű. (3–4. kép) A mellette álló Servet Akgün doktor házához hasonlóan az utca felől eredetileg a ház „tükörképe” lehetett, azonban már a megépítése után viszonylag hamar kiegészíthették a földszinten egy szobával. Hilmi Bey doktor háza pedig – a törökországi lakóházakhoz hasonlóan [4, 9] – szinte szimmetrikus kialakítású.

—Az épület – a Magyarországon jellemző hajlásszögű – magastetővel fedett. (3–4. kép) A magastetőt még kis álló tetőablak is díszíti. A hagyományos török épületektől eltérő hajlásszögű magastetőket gyakran „magyar tetőként” is emlegetik. [4] A homlokzati kialakítást erősen befolyásolják a nagyméretű ablakok a nyitható külső oldali ablaktáblákkal, az ablakok előtt kialakított konzolos lemezek kis kovácsoltvas korláttal, az utcai homlokzaton megjelenő erkély, a jellegzetes téglavakolt homlokzati megjelenést idéző sarokarmírozás és a vakolattagozatok.

(3–4. kép) Figyelemre méltó a tető látszó szarufáinak faragott díszítése, a díszkonzolok, valamint az egykori, jellegzetes faragással díszített tetőorom-kialakításra utaló jelek. Vélhetően az épületet már az 1950-es évekre a hátsó kert irányába egy lapostetőtőldással látták el, aminek kialakítása akár többször is változhatott. (4. kép)

—A belső térben a földszinten eredetileg két helyiség (5. kép) és a konyha helyezkedett el, amelyben hagyományos kandalló jellegű tűzhelyet (törökül oca) alakítottak ki. Ennek kéménye a hagyományos házakhoz hasonlóan [4, 9] karakteresen megjelenik a homlokzaton. A bővítés során újabb helyiség is helyet kapott. Az emeletre egy helyszíni műkö burkolatú, igen meredek, húzottkarú monolit vasbeton lépcső vezet fel (7. kép), amely szerkezet elsőként készülhetett a város épületeiben. A vasbeton alkalmazása máshol is megjelenik az épületen, így az erkélyek tartószerkezeténél, a lépcsőtéri és a hátsó terasz födém szerkezeténél, valamint az ablakok konzolos párkányainál, ahogy a kiváltóknál is. Azonban a szintközi födémek sajátos borított fafödémként készültek, alulról – a török házakra jellemző [5, 9] – díszített kialakítással. Az emeleten három szobát alakítottak ki, (6. kép) míg a konyha felett a félszinten mosdóhelyiség készült. A terek a földszinten szokatlanul nagy belmagassággal rendelkeznek. Az épület első részén szellőzőpince található, amely az épület nedvesség elleni védelmét biztosíthatta. Hagyományos épületeknél [4, 9] kialakítása nem volt jellemző, hiszen azokban a lakóhelyiségeket az emeleten helyezték el. Egyes terekben különleges, izmiri cementlap (karosiman) [10] burkolatok találhatók. (8. kép)

—Az épület az 1980-as évekig a család tulajdonában volt, majd 1982-ben Fevzi Beler felesége, Nedime Hanım az önkormányzatnak adományozta, azzal a kikötéssel, hogy lehetőség szerint kollégiumként és lánykollégiumként működjön. Az adományozást követően Nedime Hanım emlékére Milas város önkormányzata egy falikutat építtetett a kerítésbe, amelyen az adományozó neve szerepel. [6]

4. WORKSHOP

—Milas önkormányzata szeretné felújítani a házat, és ennek kapcsán nyitott volt az együttműködésre Magyarországgal a házak minél magasabb színvonalú kutatása és megőrzése céljából. Ennek érdekében az isztambuli Liszt Intézet igazgatója, Sipos Áron, valamint igazgatóhelyettese, dr. Kovács Máté Gergő koordinálásával létrejött egy tudományos workshop, amely lehetőségben kiemelt szerepet játszottak Mátis Viktor nagykövet és a nagykövetség, valamint az isztambuli főkonzulátus munkatársai. A workshop kapcsolódott az isztambuli Liszt Intézet célkitűzéséhez, ugyanis az intézmény mindig is nagy hangsúlyt fektetett a Törökország területén lévő, magyar vonatkozású emlékhelyek kutatására és bemutatására. A témáról készült többek közt az emlékhelyeket bemutató weboldal (www.turkmagyarizi.com) is.

—Miután az első világháborút követően alapított Török Köztársaság első nemzetközi szerződését Magyarországgal kötötte meg, ezért ezen egyezmény százéves évfordulóját 2024-ben a két ország nagyszabású kulturális évaddal ünnepelte. A rendezvény sikerét követően 2025-ben Magyar-Török Tudományos és Innovációs Évet hirdettek, amelynek kiemelt célja a közös kulturális örökség kutatása, tudományos és oktatási együttműködések generálása, innovatív megoldások tudástranszfere. Ezen célt szem előtt tartva, az Év keretében valósult meg a workshop Törökországban, amelyet támogatt Magyarországot muğlai tiszteletbeli konzulja, Hamdi Akın és az Akfen Holding vállalat is. A programot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága is elfogadta hivatalos programjaul.

—A Liszt Intézet hosszú ideje együttműködik a BME-vel, amelynek eredményeképp eddig két felmérőtábor is létrejöhett. Így ezen workshop során a szakmai munka koordinálását a BME Építészmérnöki Kar Épületszerkezteti Tanszéke, valamint az Építészettörténeti és Műemléki Tanszéke végezte Pataky Rita, Kiss Zsuzsanna Emília és Egri Mátyás oktatók szakmai vezetésével. A workshopban

- 05 Földszinti utcai helyiség (fotó: Bolya Míra Dorka)
 06 Utcai emeleti helyiség (fotó: Bolya Míra Dorka)
 07 Lépcsőtér a húzott monolit vasbeton lépcsővel (fotó: Pataky Rita)
 08 Különleges mintázatú izmiri cementlap (karosiman) burkolat (fotó: Pataky Rita)

részt vevő hallgatók nagy érdeklődést kiváltott pályázat alapján lettek kiválasztva, a csapat szerencsés résztvevői Bolya Míra Dorka, Csótai Zsófia, Nagy Kinga, Pintér Eszter Júlia, Bényei Zsigmond, Fálmann Dániel és Nacsády András József voltak.

—A 2025. június 27. – július 4. között megrendezett milasi workshop során létrejött a külföldi magyar emlékhely megőrzését célzó széleskörű magyar–török egyetemi együttműködés; hiszen a helyszíni munkákat segítették Milas önkormányzatának építész és restaurátor szakértői, a muğlai Sıtkı Koçman Egyetem Építészmérnöki Karának oktatói, és a Török–Magyar Akadémiai és Tudományos Együttműködési és Kutatóközpont (TÜMACAM) szakértői. Ezáltal a workshop messze túlmutatott egy épület felmérésén, hiszen kialakult a történeti épületek magyar épített örökségi értékének innovatív dokumentálási módszereivel kapcsolatos tudásmegosztás is.

—A workshopon egy előadás-sorozat is elhangzott, amely során prof. dr. Melek Çolak, a Muğlai Sıtkı Koçman Egyetem történészének milasi kutatásai kerültek megosztásra, majd prof. dr. Zühre Sözeri Yıldırım bemutatta Milas történeti fejlődését, kiemelkedő épületeit, és a magyar házak létrejöttének körülményeit. Dr.

Kövecsi-Oláh Péter történész a 20. századi magyar vendégmunkások Törökországba kerülésének körülményeit osztotta meg a hallgatósággal. Milas történeti múltjának mélyebb megismerése, a kutatásokba, helyreállításokba történő betekintés érdekében a résztvevők egyúttal látogatást tettek a közeli Becsini várnál, ahol az ásatásvezető régész, prof. dr. Kadir Pektaş kalauzolásával lehetett betekintést nyerni a folyó feltárási munkálatokba. Az eurómoszi Zeus-szentély megtekintésére is lehetőség nyílt, amely egyike a legrégebben megmaradt ókori emlékeknek Törökország területén. A program létrejöttében kiemelt szerepet játszó Milas Város Önkormányzata munkatársai és Fevzi Topuz polgármester nagy figyelemmel kísérte és segítette a munkálatokat.

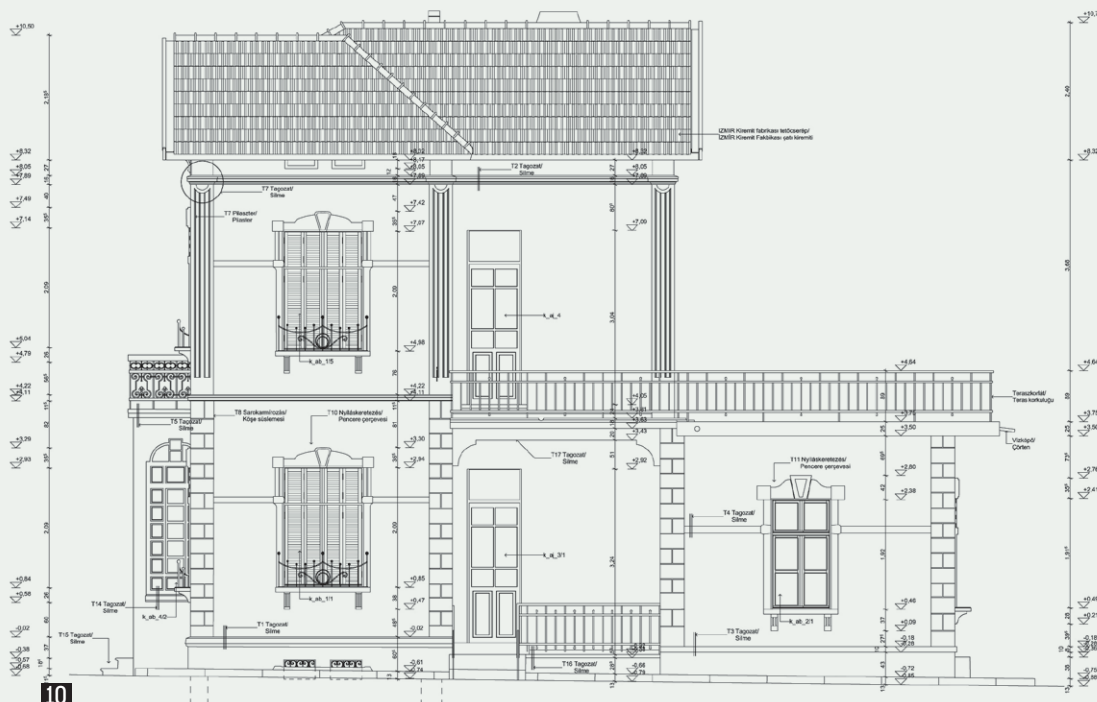
5. AZ ÉPÜLET DOKUMENTÁLÁSA, KUTATÁSA

—A BME Építészmérnöki Karán nagy hagyománya van a nyári felmérőtáborok szervezésének, amely során a hallgatók oktatói felügyelettel a gyakorlatban is kamatoztathatják elméleti tudásukat, ugyanis egy-egy történeti ház rajzi dokumentálása során megismerkedhetnek mind az alakhelyes felmérés különféle manuális és digitális módszertanával, mind pedig az adott épület és környezete

09

- 09 Az épület 3D pontfelhős képe
10-11 Az épület digitálisan feldolgozott, a meglévő állapotot részletesen tükröző tervei (készítette: Pintér Eszter Júlia, Nacsády András József)
12 Munka közben (fotó: Kiss Zsuzsanna Emília)

10

történetével, szerkezeti tulajdonságaival. Azáltal, hogy az Építészettörténeti és Műemléki Tanszék, valamint az Épületszerkezettani Tanszék közösen szervezte a felmérőtbort, a kutatás még komplexebbé válhatott, és számos fontos aspektussal gazdagodott, valamint lehetővé tette, hogy a történeti épületen széleskörű kutatást lehessen végezni.

—A workshop keretében a hallgatók oktatói felügyelettel elkészítették a szóban forgó magyar vonatkozású épület részletes kézi alakhelyes felmérését, valamint TLS szkennelről az épület háromdimenziós pontfelhőjét (9. kép), így hagyományos és korszerű, digitális részletes dokumentáció készült az épület jelenlegi állapotáról, amely kiegészült a szerkezetdiagnosztika módszerével, így a szerkezetek részletes vizsgálatára is sor került. Ezek alapján később szakmailag helyes helyreállítási terv tud létrejönni.

A workshopot követően 2025 őszére elkészült a helyszíni mérésen alapuló részletes digitális alakhelyes felmérési dokumentáció, (10-n. kép) amelyet Milas önkormányzata számára is eljuttattak.

—A törökországi magyar építészeti emlék tudományos feldolgozása jelenleg zajlik. Ennek során számos kérdésre keresik a választ, többek között

- az épület periodizációja, hogyan és miért alakították át az épületet, mik lehettek az okok;

- a színekutatások szerint hogyan alakult az épület színezése, hogyan viszonyul ez a város történeti épületeinek színeéhez;

- az épület alaprajzi rendszere, térstruktúrája hogyan illeszkedik a 20. század eleji magyar és török épületekhez;

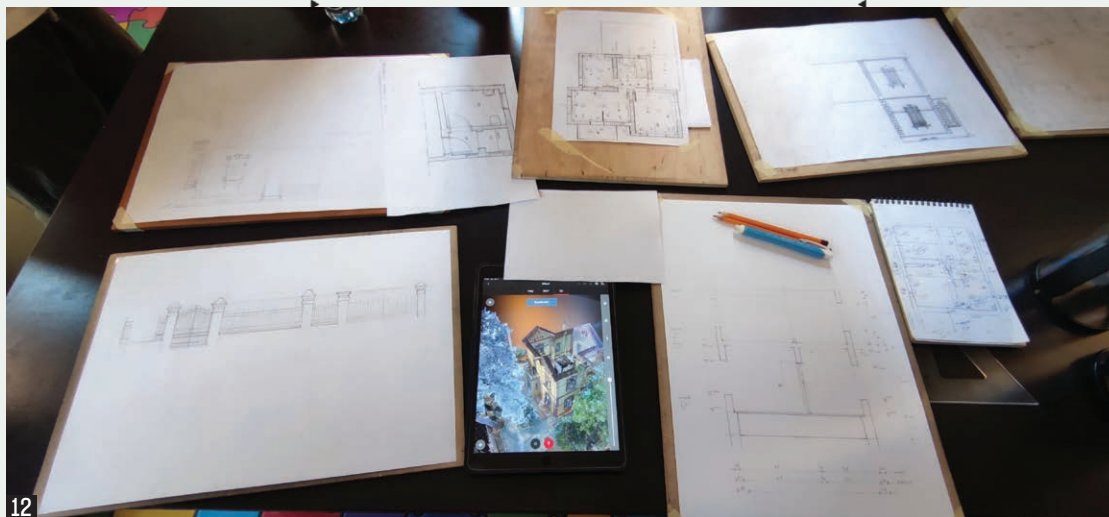
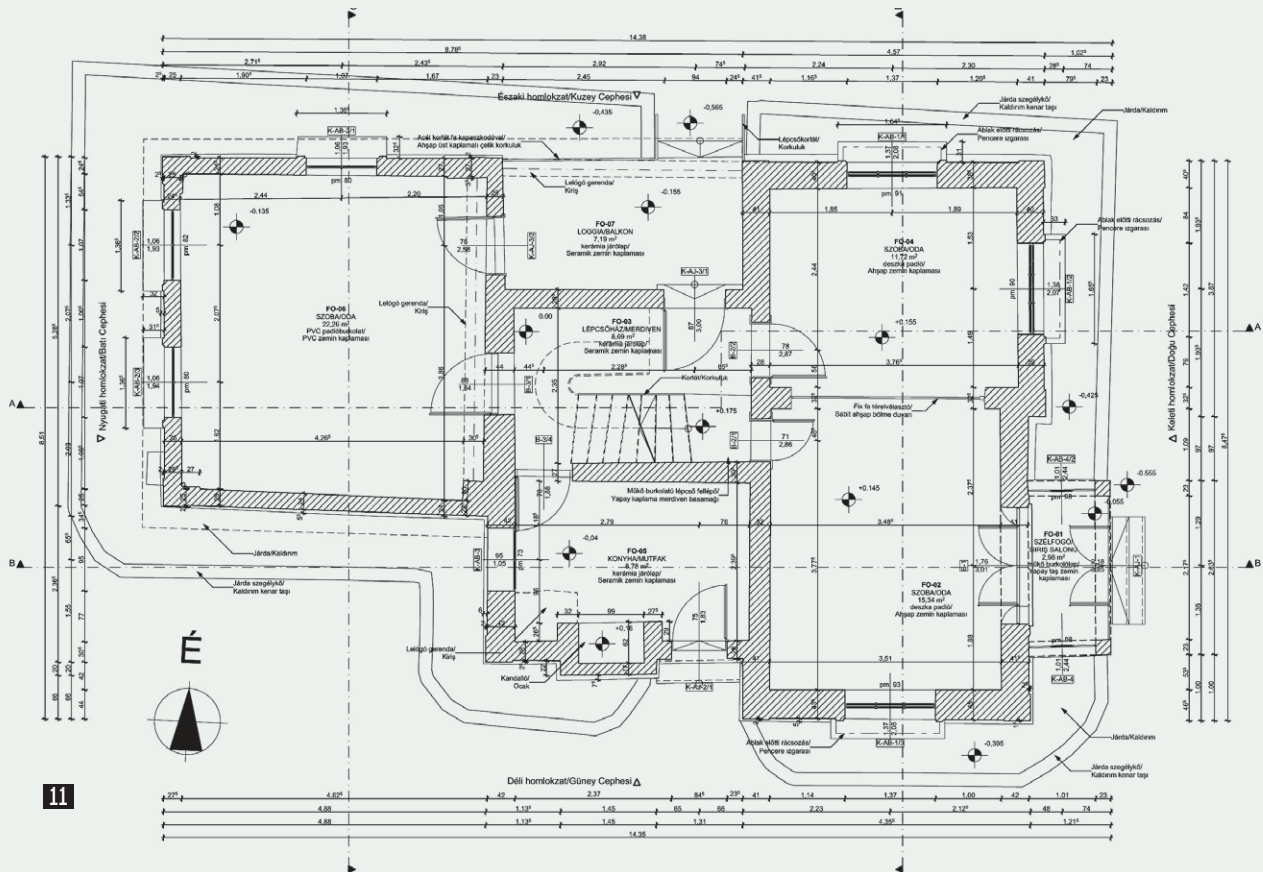
- az épület díszítése, homlokzati megjelenése miben hasonlít és miben tér el a 20. század eleji magyar és török épületekhez képest, hatással volt-e Milas építészetére;

- az alkalmazott szerkezeti megoldások mennyire voltak innovatívak az adott korszakban, voltak-e hatással Milas és környezetének építészetére;

- az építészeti kialakítás, a szerkezetek elemzésével igazolható-e a magyar mesterek jelenléte, az általuk hozott tudás;

- az elemzések alapján igazolható-e más épületek esetén a magyar mesterek keze munkája, esetleg a „magyar épületek” hatása Milas építészetére?

—A szervezők, a résztvevők ezúton is köszönik valamennyi intézmény és támogató segítségét, amely hozzájárult ezen fontos, a külföldi magyar emlékhelyek dokumentálását, megőrzését és bemutatását célzó projekt létrejöttéhez.

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Akdeniz, Olcay: *Tarihi Milas Evleri*, hozzáférhető: <<https://mitso.org.tr/tarihi-milas-evleri/>> [utolsó belépés: 2025-10-25].
- [2] Çolak, Melek: *Muğla ve Çevresinde Macarlar*, Recent Period Turkish Studies, 10 (2012), pp 27-43, hozzáférhető: <https://www.academia.edu/39323928/MUG_LA_VE_C_EVRESI_NDE_MACARLAR?auto=download> [utolsó belépés: 2025-10-25].
- [3] Çorakbaş, Figen Kıvılcım - Sümertaş, Firuzan Melike: *CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIĞI, Çifteler Köy Enstitüsü Yerleşkelerinin Mekânsal Süreklilik ve Dönüşümleri*, hozzáférhető: <<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=394&RecID=3526>> [utolsó belépés: 2025-10-25].
- [4] Küçükerman, Önder: *Turkish House in Search of Spatial Identity*, Touring and Automobile Association of Turkey, 1996.
- [5] *Tarihi Milas Evleri*, hozzáférhető: <<https://www.milas.bel.tr/HOME/INDEX/MILAS/TARIHI-YERLER/MILAS-EVLERI>> [utolsó belépés: 2025-10-25].
- [6] *Milas'in çehresini değiştiren Macar Evleri*, hozzáférhető: <<https://turkinfo.hu/milas-in-cehresini-degistiren-macar-evleri/guncel-tr/haberleri/>> [utolsó belépés: 2025-10-25].
- [7] Saral, Emre: *A Foreign Labor Force in Early Republican Turkey: The Case of Hungarian Migrant Workers*, Hungarian Historical Review, Vol 6, No 3 (2017), pp 597-623.
- [8] Saral, Emre: *Magyar építőmunkások Törökországban*, in Kovács Máté Gergő - Zafer Sağdıç (eds): *Magyarok tervlapjai Törökországban, Magyar-török építészeti kapcsolatok a 19-20. században*, Terc, 2022, pp 51-55.
- [9] Tekin, İmge: *Milas Ve Yakın Çevresinde Geleneksel Konutların Özellikleri Üzerine Gözlemler* [szakdolgozat], İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2003.
- [10] Uçar, Aygül: *Karosiman, İzmir Konutlarında Döşeme Karolari*, Editoryel Çalışma ve Düzelti Buket Ocak, 2015.